

Πανελλήνιο Συνέδριο Επιστημών Εκπαίδευσης

Τόμ. 1 (2017)

7ο ΠΑΝΕΛΛΗΝΙΟ ΣΥΝΕΔΡΙΟ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ

ΕΘΝΙΚΟ ΚΑΙ ΚΑΠΟΔΙΣΤΡΙΑΚΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΘΗΝΩΝ
ΤΟΜΕΑΣ ΕΙΔΙΚΗΣ ΑΓΩΓΗΣ ΚΑΙ ΨΥΧΟΛΟΓΙΑΣ Π.Τ.Δ.Ε.
ΚΕΝΤΡΟ ΜΕΛΕΤΗΣ ΨΥΧΟΦΥΣΙΟΛΟΓΙΑΣ ΚΑΙ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ

Υπό την αιγίδα του Υπουργείου Παιδείας, Έρευνας και Θρησκευμάτων

7^ο ΠΑΝΕΛΛΗΝΙΟ ΣΥΝΕΔΡΙΟ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ

«ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΧΑΡΙΣΜΑΤΙΚΩΝ ΑΤΟΜΩΝ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ»

ΤΟΜΟΣ ΠΡΑΚΤΙΚΩΝ

ISSN: 2529-1157

Σε Συνεργασία με την Ένωση Ελλήνων Φυσικών και την
Ελληνική Μαθηματική Εταιρεία
ΞΕΝΟΔΟΧΕΙΟ DIVANICARAVEL
15-18 Ιουνίου 2017

**Παρουσίαση του δομημένου εκπαιδευτικού
προγράμματος TEACCH στη Μονάδα Αυτιστικού
Ατόμου “Ελπίδα”: Ένα επιτυχημένο πείραμα.**

ΕΥΑΓΓΕΛΟΣ ΠΙΑΣΤΟΠΟΥΛΟΣ, ΕΥΑΓΓΕΛΟΣ
ΚΑΤΙΚΑΡΙΔΗΣ, ΣΤΑΥΡΟΣ ΡΙΖΟΣ

doi: [10.12681/edusc.1782](https://doi.org/10.12681/edusc.1782)

Βιβλιογραφική αναφορά:

ΠΙΑΣΤΟΠΟΥΛΟΣ Ε., ΚΑΤΙΚΑΡΙΔΗΣ Ε., & ΡΙΖΟΣ Σ. (2019). Παρουσίαση του δομημένου εκπαιδευτικού προγράμματος TEACCH στη Μονάδα Αυτιστικού Ατόμου “Ελπίδα”: Ένα επιτυχημένο πείραμα. *Πανελλήνιο Συνέδριο Επιστημών Εκπαίδευσης*, 1, 1098–1111. <https://doi.org/10.12681/edusc.1782>

Παρουσίαση του δομημένου εκπαιδευτικού προγράμματος TEACCH στη Μονάδα Αυτιστικού Ατόμου “Ελπίδα”: Ένα επιτυχημένο πείραμα.

Πιαστόπουλος Ευάγγελος, Ψυχολόγος
 epiastopoulos2004@yahoo.com
 Κατικαρίδης Ευάγγελος, Ειδικός Παιδαγωγός
 v.katkar@outlook.com
 Ρίζος Σταύρος
 sxrizos@gmail.com

Περίληψη

Η ανάγκη εξειδίκευσης και εξατομικευμένης εκπαίδευσης στο πολύ δύσκολο πρόβλημα του αυτισμού και της ένταξης του αυτιστικού ατόμου στη κοινωνία οδήγησε στη δημιουργία της Μονάδας Αυτιστικού Ατόμου “Ελπίδα”. Η Μονάδα Αυτιστικού Ατόμου “Ελπίδα” δημιουργήθηκε το 1979 από γονείς αυτιστικών ατόμων και αποτελεί σήμερα πραγματική ελπίδα για τα παιδιά και τους ίδιους τους γονείς, με την εφαρμογή του εξειδικευμένου εκπαιδευτικού προγράμματος TEACCH, το οποίο βασίζεται στη φιλοσοφία της εξατομικευμένης εκπαίδευσης αλλά και της δόμησης του χώρου και του χρόνου, και που είναι κατάλληλα προσαρμοσμένη στην ιδιαιτερότητα του αυτιστικού ατόμου. Στα 37 χρόνια λειτουργίας της Μονάδας η εφαρμογή του εκπαιδευτικού προγράμματος TEACCH έχει συμβάλει στη βελτίωση της ποιότητας ζωής του αυτιστικού ατόμου, αναπτύσσοντας την αυτονομία του, την αυτοεξυπηρέτηση, την κοινωνικοποίηση, αλλά και τη βελτίωση του, τόσο στο γνωστικό τομέα, όσο και στον τομέα της συμπεριφοράς. Σήμερα, η λειτουργία της Μονάδας έχει επεκταθεί και διευρυνθεί με τη λειτουργία του Κέντρου Δημιουργικής Απασχόλησης, που στεγάζεται στον ίδιο χώρο και προσφέρει ευκαιρίες στο αυτιστικό άτομο για δημιουργικότητα, ψυχαγωγία και ανάπτυξη σύνθετων δεξιοτήτων αλλά και συναισθηματικής επικοινωνίας και νοημοσύνης. Στο μέλλον επιδιώκεται η ίδρυση στέγης υποστηριζόμενης- ημιαυτόνομης διαβίωσης για το αυτιστικό άτομο, δεδομένου του ζητήματος της ενηλικίωσής του και της μετέπειτα διαβίωσής του.

Λέξεις-κλειδιά: Δομημένο πρόγραμμα, Εξατομίκευση, Αυτιστικό φάσμα, πρόγραμμα TEACCH

Abstract

The need of specialization and special education in the very hard problem of autism and accession of the autistic people in the society made the need of building the Unit of Autistic People “ELPIDA”. The Unit of Autistic people “ELPIDA” was born in 1979 by the parents of autistic people and today is a real hope for the children and also the parents, with the application of the special educational program TEACCH, which is based in the philosophy of specialized education and also the structuring of place and time, that fits with the particularity and uniqueness of autistic child. In the 37 years functioning of the Unit for the Autistic People, the practice of educational program TEACCH has contributed to the improvement of quality of life

of the autistic person, by growing up his autonomy skills, his self-service and improvement, his socialization skills, and also his evolution in cognitive area and his behavior. Today, the functioning of the Unit has expanded and broadened with the functioning of The Creative Pastime Centre for Children with Disabilities, which is in the same place with the Unit and offers the opportunity to the autistic person for creativity, entertainment, development of advanced skills, and also emotional communication and intelligence. In the future the plan is to build a guest house for the autistic person generally, because of the coming of age of every autistic person.

Εισαγωγή

Τα τελευταία χρόνια υπάρχει ένα ολοένα και αυξανόμενο ενδιαφέρον, επιστημονικό και μη, για τον αυτισμό και τις συναφείς διαταραχές. Τόσο τα Μ.Μ.Ε. όσο και διάφορες άλλες πηγές, αλλά κυρίως η επιστημονική κοινότητα ασχολείται με το πρόβλημα του αυτισμού, το οποίο δυσκολεύει έντονα τους γονείς των παιδιών με αυτισμό, αλλά και τους ειδικούς που ασχολούνται με αυτό. Σήμερα στο επίσημο διαγνωστικό εγχειρίδιο(DSM-V) για τις παιδοψυχιατρικές διαταραχές μιλάμε για αυτιστικό «φάσμα», στο οποίο εντάσσονται πολλές περιπτώσεις ατόμων, τα οποία μοιράζονται ένα ή και περισσότερα αυτιστικά στοιχεία, άλλα σε μικρότερο ή μεγαλύτερο βαθμό. Στο επίκεντρο του φάσματος βρίσκεται η διαταραχή του αυτισμού, που αποτελεί και το 90% του φάσματος, Ας δούμε πρώτα όμως τον ορισμό της έννοιας του αυτισμού.

Ο όρος αυτισμός προήλθε από τη λέξη «εαυτισμός» και αναφέρεται γενικά σε κάποια άτομα τα οποία κλείνονται στον εαυτό τους, όπως λέγεται με «λαϊκό» τρόπο. Το 1943 ο LeoKanner διατύπωσε για πρώτη φορά αυτόν τον όρο, ξεχωρίζοντας κάποια παιδιά που είχαν κάποια ιδιαίτερα χαρακτηριστικά με κύρια στοιχεία την τάση για απομόνωση, την έλλειψη λειτουργικού λόγου, την απουσίαβλεμματικής επαφής, την απουσία δημιουργίας, την έλλειψη φαντασίας στο παιχνίδι και τις στερεότυπες κινήσεις(Kanner, 1943). Αυτά τα χαρακτηριστικά στοιχειοθέτησαν τη διάγνωση του αυτισμού. Την ίδια περίπου εποχή και σε άλλο τόπο χωρίς να γνώριζε αυτά που είπε ο Kanner, ο HansAspergerπαρατήρησε τα ίδια χαρακτηριστικά σε μια άλλη ομάδα παιδιών με μόνη διαφορά την ύπαρξη ως ένα βαθμό λειτουργικού λόγου(Asperger, 1944). Σε αυτά τα παιδιά δόθηκε η διάγνωση του συνδρόμου Asperger. Σήμερα αυτά τα χαρακτηριστικά υπάρχουν, σεμεγαλύτερο ή μικρότερο βαθμό, για να προσδώσουν τον ορισμό του ευρύτερου αυτιστικού «φάσματος», στο οποίο εντάσσονται ποικίλες περιπτώσεις.

Για την αντιμετώπιση του αυτισμού και για το σχεδιασμό της εκπαιδευτικής παρέμβασης έχουν διατυπωθεί διάφορες απόψεις και πρακτικές. Πρέπει πρώτα όμως να σημειωθεί πως θεραπεία για τον αυτισμό δεν υπάρχει μέχρι σήμερα. Γίνονται κάποιες προσπάθειες σε φαρμακευτικό επίπεδο, όμως τα φάρμακα δεν θεραπεύουν τον αυτισμό, αλλά απλώς μειώνουν κάποιες ανεπιθύμητες συμπεριφορές που χαρακτηρίζουν πολλά αυτιστικά άτομα. Κάποιες άλλες προσπάθειες για τη θεραπεία του αυτισμού βασίζονται πάνω στην αιτιολογία του αυτισμού και έχουν σαν στόχο να εξαλείψουν το γενεσιουργό αίτιο που τον προκαλεί. Δυστυχώς όμως και σε αυτή την περίπτωση δεν έχει βρεθεί μία κοινή και επαρκής αιτιολόγηση, αλλά μόνο κάποιες υποθέσεις. Σε αυτό το πλαίσιο δημοφιλείς είναι και οι θεωρίες για τη γονιδιακή φύση του αυτισμού, ή οι θεωρίες που βασίζονται στη θεραπεία του αυτισμού στα πρώτα στάδια της ανάπτυξης του παιδιού, όπου ενέχονται κάποιοιενυροτροφικοί παράγοντες για την εμφάνιση του αυτισμού, οι οποίες όμως είναι άκαρπες.

Γίνονται ομολογουμένως πάρα πολλές προσπάθειες για την αντιμετώπιση του αυτισμού. Εκείνο που είναι αποδεκτό και έχει αποδειχθεί ότι είναι αρκετά αποτελεσματική είναι η εκπαίδευση που μπορεί να λάβει τα αυτιστικά άτομα (Frith, Harpe, Siddons, 1994). Και σε αυτό το σημείο υπάρχουν πολλές εκπαιδευτικές παρεμβάσεις, βασιζόμενες φυσικά στη φύση και στην ιδιαιτερότητα του αυτισμού. Ο σχεδιασμός εκπαιδευτικού προγράμματος στα παιδιά με αυτισμό είναι ιδιαίτερα δύσκολος, επειδή πρέπει να λαμβάνονται υπόψη πολλές παράμετροι. Η αδυναμία επικοινωνίας του αυτιστικού ατόμου, η στερεότυπη συμπεριφορά, η έλλειψη φαντασίας αλλά και τα προβλήματα συμπεριφοράς (επιθετικότητα, υπερκινητικότητα, διάσπαση προσοχής) επιβάλλουν ιδιαίτερη προσοχή και συγκεκριμένους εκπαιδευτικούς χειρισμούς από τους παιδαγωγούς πάσης φύσεως αλλά και από τους ψυχολόγους που καλούνται να διαμορφώσουν αυστηρά αλλά και εξειδικευμένα εκπαιδευτικά προγράμματα. Σήμερα, δίχως αμφιβολία δίνεται περισσότερο από καθετί άλλο βαρύτητα στην εκπαιδευτική παρέμβαση και διαμόρφωση του αυτιστικού ατόμου και στην εκπαίδευσή του. Η εκπαίδευση σε γενικές γραμμές έχει σαν κύριο στόχο την αυτονομία του και την κοινωνικοποίηση, χωρίς όμως να σημαίνει ότι αγνοούνται ο γνωστικός και ακαδημαϊκός τομέας. Η έμφαση όμως υπάρχει στη διαμόρφωση της συμπεριφοράς και στην βελτίωσή της.

Λέγεται πολλές φορές ότι τα αυτιστικά άτομα είναι «χαρισματικά» ή ότι διαθέτουν πολλές ικανότητες. Το ποσοστό αυτών των παιδιών μέσα στο αυτιστικό φάσμα αποτελεί το 5% και δεν αναφέρεται στο γενικό πληθυσμό. Σε αυτές τις περιπτώσεις μπορεί κάποιος να σχεδιάσει εξατομικευμένα προγράμματα που να έχουν ως στόχο τη γνωστική ανάπτυξη του αυτιστικού ατόμου. Σε ορισμένες περιπτώσεις ακόμα το ποσοστό αυτό είναι ικανό να παρακολουθήσει με κάποιες βέβαια προφυλάξεις, το κανονικό πρόγραμμα του γενικού σχολείου, πλήρως ενταγμένο με τα υπόλοιπα παιδιά. Το μεγαλύτερο όμως ποσοστό αποτελείται από παιδιά με χαμηλό δείκτη νοημοσύνης, και χρειάζεται ειδική αντιμετώπιση σε ειδικά διαμορφωμένα σχολεία.

Είναι επικρατέστερη η άποψη πως το αυτιστικό άτομο χρειάζεται προπαντός εξειδικευμένη διδασκαλία και μάλιστα σε ένα σχολικό χώρο κατάλληλα εξειδικευμένο μόνο για αυτισμό (Schopler, Mesibov, 1983). Το αυτιστικό άτομο μόνο με εξειδικευμένη αντιμετώπιση τις περισσότερες φορές μπορεί να αποκτήσει κατάλληλες δεξιότητες για μια καλή ποιότητα ζωής. Γι αυτό πρέπει να είναι πολύ συγκεκριμένες οι συνθήκες στο περιβάλλον ώστε να γίνει σωστά η πρόσληψη των γνώσεων και των απαραίτητων εφοδίων για την προσαρμογή του στον κόσμο.

Υπάρχουν πολλές εκπαιδευτικές παρεμβάσεις στον αυτισμό οι οποίες στοχεύουν κυρίως στην απόκτηση δεξιοτήτων και κυρίως στην αυτονομία του αυτιστικού ατόμου. Ας περιγραφούν μερικές από αυτές και στη συνέχεια να παρουσιαστεί το εκπαιδευτικό πρόγραμμα TEACCH που εφαρμόζεται στη Μονάδα Αυτιστικού Ατόμου Ελπίδα.

Συμπεριφορικές προσεγγίσεις

Η διαμόρφωση της συμπεριφοράς του αυτιστικού ατόμου είναι ο πιο σημαντικός στόχος που πρέπει να έχει ένας εκπαιδευτικός αλλά και γονέας του αυτιστικού παιδιού. Τα συμπεριφορικά προγράμματα μέσω των τεχνικών της θετικής ή αρνητικής ενίσχυσης επιβραβεύουν ή αποτρέπουν συμπεριφορές του αυτιστικού παιδιού, που είναι άλλοτε κατάλληλες ή ακατάλληλες (Bowler, 1992). Έτσι, μέσω των προγραμμάτων ενίσχυσης ο εκπαιδευτικός και οι ειδικοί που ασχολούνται με το παιδί πετυχαίνουν τους εκπαιδευτικούς στόχους που έχουν σχεδιάσει. Στη συμπεριφορική προσέγγιση ABA καταρτίζεται ένα εβδομαδιαίο πρόγραμμα διαμόρφωσης μίας συγκεκριμένης συμπεριφοράς και σε αυτό συμμετέχουν όλοι όσοι έχουν άμεση σχέση με το παιδί και έρχονται σε καθημερινή επαφή μαζί του. Για την επίτευξη των στόχων της διαμόρφωσης της συμπεριφοράς απαιτείται υπομονή, επιμονή και συνέπεια από την πλευρά των εκπαιδευτών και συνεχής συνεργασία μεταξύ τους. Η μέθοδος ABA έχει αρκετά θετικά αποτελέσματα, όμως απαιτείται χρόνος και προσήλωση στους στόχους από την πλευρά των εκπαιδευτών. Τα συμπεριφορικά προγράμματα εκπαίδευσης αποτελούν πρόδρομο για την εκπαιδευτική μέθοδο TEACCH. (Παρατήρηση και ανάλυση της συμπεριφοράς).

Οι ψυχαναλυτικές προσεγγίσεις

Θα γίνει μία σύντομη αναφορά στις προσεγγίσεις ψυχαναλυτικού τύπου. Όταν διατυπώθηκε από τον Kanner ο όρος του αυτισμού και από τον Asperger του ομώνυμου συνδρόμου υπήρχε η ψυχαναλυτική άποψη ότι ο αυτισμός οφείλεται στη ψυχρή στάση των γονέων απέναντι στο παιδί, η οποία στη συνέχεια προκαλεί την αποστροφή απέναντί τους (Bettelheim, 1967). Οι συμπεριφορές απομόνωσης, έλλειψης λόγου οφειλόταν σε μία «παγερή» μητέρα που αδιαφορούσε για το παιδί. Σήμερα γνωρίζουμε όμως ότι ο αυτισμός είναι μία νευροψυχιατρική διαταραχή με αιτία μία δυσλειτουργία στο νευρικό σύστημα οργανικής φύσεως. Η ψυχαναλυτική άποψη θεωρείται ξεπερασμένη και σε πολλές περιπτώσεις δε συμβάλλει στην αντιμετώπιση του αυτισμού. Επιφορτίζει με ενοχές τους γονείς και αποτελεί εμπόδιο στην εκπαίδευση του αυτιστικού ατόμου. Ωστόσο, μέσω των τεχνικών της ενσυναίσθησης και της ουδέτερης στάσης, που είναι απαραίτητες και προαπαιτούμενες για τους εκπαιδευτικούς μας δίνει κάποιους χρήσιμους τρόπους για την αντιμετώπιση του προβλήματος του αυτισμού.

Το εκπαιδευτικό πρόγραμμα TEACCH

Στη γνωστική ψυχολογία υπάρχει ο όρος του γνωστικού σχήματος (Bartlett, F.C., 1932), αλλά και του γνωστικού σεναρίου. Το γνωστικό σχήμα είναι ένα πακέτο πληροφοριών γύρω από ένα θέμα ή γενικού είδους πληροφορίες, τις οποίες γνωρίζει το άτομο, προκειμένου να προσαρμόζεται στον υπάρχοντα κόσμο. Ανάλογα με τα σενάρια οι άνθρωποι μοιράζονται πακέτα πληροφοριών για το πώς πρέπει να προσαρμόζονται σε διάφορες κοινωνικές καταστάσεις (Schank, Abelson, 1977). Για παράδειγμα, υπάρχει το σενάριο του πώς πρέπει να είμαστε μέσα σε ένα λεωφορείο, στο εστιατόριο κ.λπ. Στο νου του αυτιστικού ατόμου και λόγω των προβλημάτων που

παρουσιάζει στη μνήμη και στη μάθηση δεν υπάρχουν αυτά τις περισσότερες φορές και έτσι καθίσταται δύσκολη η προσαρμογή του σε αυτές τις καταστάσεις.

Πως μπορεί ο εκπαιδευτικός να καλύψει αυτό το κενό και να δώσει τις απαραίτητες δεξιότητες στο αυτιστικό άτομο; Λαμβάνοντας υπόψη τις παραπάνω αδυναμίες, το εκπαιδευτικό πλαίσιο θα πρέπει να καλύπτει τις αδυναμίες αυτές δίνοντας έτοιμες τις πληροφορίες που δεν μπορεί να απομνημονεύσει το αυτιστικό άτομο και εξασφαλίζοντας ένα ασφαλές περιβάλλον, κατάλληλα σχεδιασμένο, ώστε να διευκολύνεται η μάθηση του αυτιστικού ατόμου.

Σε αυτή τη φιλοσοφία κινήθηκαν οι Mesibov&Schopler(1970) στη Β. Καρολίνα μέσω του εκπαιδευτικού προγράμματος TEACCH, λαμβάνοντας όσο το δυνατόν περισσότερο τις ιδιαιτερότητες του αυτιστικού ατόμου. Το πρόγραμμα σε γενικές γραμμές και η φιλοσοφία του έχει σαν στόχο να δώσει το κατάλληλο περιβάλλον στο αυτιστικό άτομο, ώστε να μειώσει το άγχος του, την αδυναμία οργάνωσης των πληροφοριών, τις αδυναμίες στη μνημονική ικανότητα αλλά και τα προβλήματα στην προσοχή και τη συγκέντρωση. Έτσι, όταν υπάρχει η κατάλληλη επικοινωνία και η προσαρμογή σε αυτούς τους τομείς μειώνονται τα προβλήματα της συμπεριφοράς, αλλά και υπάρχουν και ακόμα περισσότερες ευκαιρίες για εκμάθηση δεξιοτήτων.

Πριν όμως να εκτεθούν οι λεπτομέρειες εφαρμογής του εκπαιδευτικού προγράμματος, θα πρέπει να αναφερθούν κάποια προαπαιτούμενα που θα πρέπει να διαθέτει ο κάθε εκπαιδευτικός αλλά και όλοι όσοι ασχολούνται με το αυτιστικό άτομο, ανεξάρτητα από κάθε εκπαιδευτική παρέμβαση. Τα προαπαιτούμενα αυτά δανείζονται και πολλά στοιχεία από την εκπαιδευτική φιλοσοφία του TEACCH.

Τα προαπαιτούμενα για την εκπαίδευση του αυτιστικού ατόμου

Υπάρχουν κάποια βασικά χαρακτηριστικά που πρέπει να μοιράζονται όλοι οι θεραπευτές και οι ειδικοί που ασχολούνται με αυτιστικά άτομα, αλλά ακόμα και οι γονείς που συνεργάζονται με αυτούς.

Ο εκπαιδευτικός χρειάζεται να διαθέτει υπομονή και επιμονή στις εκπαιδευτικές μεθόδους που χρησιμοποιεί, δεδομένου ότι η εκμάθηση δεξιοτήτων του αυτιστικού ατόμου είναι μια αρκετά χρονοβόρα διαδικασία και συχνή είναι η απογοήτευση των εκπαιδευτών που δεν ικανοποιούνται οι στόχοι που έχουν θέσει. Αυτό είναι εντονότερο και στους γονείς, οι οποίοι εμπλέκονται και συναισθηματικά, αλλά και είναι περισσότερες ώρες μαζί με το αυτιστικό παιδί. Είναι χρήσιμο να σχηματίζει κάποιος μικρούς στόχους και να έχει χαμηλές προσδοκίες προκειμένου να μην υπάρχει απογοήτευση αλλά και συνέπεια στην εκπαίδευση.

Στα χαρακτηριστικά του εκπαιδευτή συμπεριλαμβάνονται και η στάση του απέναντι στο αυτιστικό άτομο, η γλώσσα που χρησιμοποιεί και η ένταση της φωνής, οι σύντομες και κλειστές ερωτήσεις αλλά και η γενικότερη εμφάνισή του.

Η ήρεμη στάση του παιδαγωγού απέναντι σε συμπεριφορές του αυτιστικού ατόμου είναι απαραίτητη και μειώνει το άγχος που αντιμετωπίζει εσωτερικά το αυτιστικό άτομο. Στο φόβο που νιώθει και στην αδυναμία οργάνωσης των πληροφοριών του περιβάλλοντος η ήρεμη και φιλική στάση του παιδαγωγού λειτουργεί κατευναστικά, διευκολύνει την επικοινωνία και αποτρέπει τις κρίσεις. Εδώ αξίζει να σημειωθεί ότι αυτό είναι εξαιρετικά δύσκολο εκ μέρους του εκπαιδευτή να κρατήσει αυτή τη στάση, δεδομένων των μεγάλων προβλημάτων συμπεριφοράς των αυτιστικών ατόμων. Σε αυτό το σημείο χρειάζεται συνεργασία μεταξύ των εκπαιδευτών και εκμάθηση δεξιοτήτων στους εκπαιδευτές για διαχείριση των κρίσεων.

Μία ακόμα πολύ χρήσιμη δεξιότητα είναι να μπορεί ο εκπαιδευτικός να κατανοεί τις εκάστοτε ανάγκες του αυτιστικού ατόμου, προκειμένου να αποτρέπει κάποιες δυσάρεστες συμπεριφορές. Είναι γνωστό ότι τα περισσότερα αυτιστικά άτομα αδυνατούν σε μεγάλο βαθμό να επικοινωνήσουν τις ανάγκες τους, τον πόνο τους και ο,τιδήποτε άλλο. Η κατανόηση αυτών των αναγκών είναι πρώτο μέλημα του εκπαιδευτή προκειμένου να εξασφαλίσει τη δέουσα επικοινωνία με το αυτιστικό άτομο. Με την εμπειρία αυτή η δεξιότητα βελτιώνεται και για να κατακτηθεί χρειάζεται υπομονή.

Ακόμα, χρειάζεται προσοχή στα λεγόμενα, αλλά και οι εντολές που δίνονται στο αυτιστικό άτομο να είναι σύντομες και λακωνικές. Αυτό είναι εύλογο, διότι η ικανότητα συγκράτησης των πληροφοριών στην εργαζόμενη μνήμη από το αυτιστικό άτομο και η ικανότητα της προσοχής και της κωδικοποίησης είναι αρκετά περιορισμένες. Σε κάθε εντολή η προσφώνηση με το όνομα του παιδιού είναι απαραίτητη, έτσι ώστε να κάνει ευκολότερη τη διάκρισή του από άλλα άτομα γύρω του. Είναι απαραίτητο να εξασφαλιστεί η προσοχή του αυτιστικού ατόμου με κάθε τρόπο, όσο αυτό είναι δυνατόν(μέσω του λόγου αλλά και της προσήλωσης του και της βλεμματικής επαφής).

Για να καταστεί ευκολότερη η εκπαίδευση του αυτιστικού ατόμου είναι ακόμα απαραίτητο να υπάρξουν κάποιες συνθήκες και στο περιβάλλον όπου λαμβάνει χώρα η μάθηση ή οπουδήποτε αλλού. Είναι απαραίτητο να υπάρχει ένα ασφαλές περιβάλλον, στο οποίο θα νιώθει άνετα το παιδί. Ένα περιβάλλον χωρίς εντάσεις ή θορύβους είναι ιδανικό, οι οποίοι μπορεί να αποβούν διασπαστικοί στην προσοχή του αυτιστικού ατόμου και δυσχεραίνεται έτσι η μάθηση, είναι ιδανικό. Ακόμα, το περιβάλλον μάθησης πρέπει να έχει όσο το δυνατόν λιγότερα ερεθίσματα, για να μη γίνεται διασπαστικό στην προσοχή του ατόμου. Αυτοί είναι παράγοντες που είναι ανάγκη να ελέγχονται σε κάθε πλαίσιο(σχολικό ή μη).

Αλλά και γενικότερα οι συνθήκες του περιβάλλοντος χρειάζεται να είναι αρκετά ευνοϊκές για την εξασφάλιση της μάθησης. Το φυσικό περιβάλλον πρέπει να είναι ασφαλές, όπως ειπώθηκε, και άνετο, απαλλαγμένο από διασπαστικούς ερεθισμούς(Schopler, Mesibov, 1983). Χρειάζεται ακόμα να υπάρχει μία καθαρή, θετική και ήρεμη ατμόσφαιρα για την εξασφάλιση της εκπαίδευσης, αλλά και

επιβάλλεται η οργάνωση και το πλαίσιο να είναι οργανωμένο και σχεδιασμένο κατάλληλα για το αυτιστικό άτομο και τις ιδιαιτερότητές του.

Ανάλυση και παρατήρηση της συμπεριφοράς

Ένα άλλο προαπαιτούμενο για την καλύτερη αντιμετώπιση των δυσλειτουργικών συμπεριφορών του αυτισμού είναι πρώτα η παρατήρηση τους και η ανάλυσή τους, προκειμένου να σχεδιαστεί το ανάλογο εκπαιδευτικό πρόγραμμα. Σημαντικές παράμετροι στην παρατήρηση της συμπεριφοράς είναι η παρατήρηση του τι προηγήθηκε της συμπεριφοράς, σε ποιο χώρο εμφανίστηκε η συμπεριφορά, ποιές ειδικές συνθήκες υπήρχαν ή ακόμα ποιά άτομα υπήρχαν τη δεδομένη στιγμή της εμφάνισης της συμπεριφοράς. Η εμφάνιση αυτής της συμπεριφοράς μπορεί να συμβαίνει σε πολλά πλαίσια, κι έτσι χρειάζεται η πληροφόρηση και από όλα τα άτομα που συναναστρέφονται με το παιδί, ιδίως αυτά που βρίσκονται στο οικογενειακό περιβάλλον. Έτσι, αναλύοντας τη συμπεριφορά κατ' αυτόν τον τρόπο και συμπεριλαμβάνοντας στοιχεία από το ιστορικό του παιδιού, τυχόν άλλα συνοδά προβλήματα που αντιμετωπίζει, ή τις συνθήκες της στιγμής, μπορεί κάποιος να αποκτήσει μία συνολική εικόνα και να σχεδιάσει ανάλογα το κατάλληλο εκπαιδευτικό πρόγραμμα διαμόρφωσης της συμπεριφοράς.

Άλλα προαπαιτούμενα που είναι αναγκαία προτού θέσει κανείς σε εφαρμογή το εκπαιδευτικό πρόγραμμα TEACCH είναι οι πληροφορίες από την ήδη εδραιωμένη συμπεριφορά που συμβαίνει στο χώρο του σπιτιού. Οι γονείς αποτελούν πολύ σημαντική πηγή πληροφόρησης, όπως αναφέρθηκε και παραπάνω. Οι συμπεριφορές του αυτιστικού παιδιού διαφέρουν πολύ από αυτά που συμβαίνουν σε άλλους χώρους εκτός σπιτιού. Η επικοινωνία με τους γονείς πρέπει να είναι συνεχής, προκειμένου να επιτευχθούν καλύτερα οι στόχοι της διαμόρφωσης της συμπεριφοράς.

Στην αξιολόγηση της συμπεριφοράς του αυτιστικού ατόμου μπορεί να έχει κάποιος στοιχεία που προκύπτουν μέσα από σταθμισμένες δοκιμασίες (ECAR Test), μέσα από στοιχεία από το αναπτυξιακό επίπεδο του παιδιού σε διάφορους τομείς (PEP-RTest), αλλά και στοιχεία από την παρατήρηση της συμπεριφοράς (τι προηγείται και τι έπεται), όπως και πληροφορίες γύρω από την πιθανότητα ύπαρξης άλλων ιατρικών-οργανικών καταστάσεων. Με βάση όλα αυτά, είναι ευκολότερη η διεξαγωγή συμπερασμάτων και η δόμηση αργότερα του εκπαιδευτικού προγράμματος.

Πρόγραμμα εκπαίδευσης δομημένης διδασκαλίας (TEACCH)

Το εκπαιδευτικό πρόγραμμα TEACCH εφαρμόζεται στη Μονάδα Αυτιστικού Ατόμου Ελπίδα με επιτυχία εδώ και τουλάχιστον 20 χρόνια. Παρακάτω θα αναφερθούν και θα αναλυθούν οι κύριοι άξονες του και οι σκοποί του.

Βασικά στοιχεία του εκπαιδευτικού προγράμματος TEACCH(Δόμηση του χώρου και του χρόνου)

Η δόμηση του χώρου και του χρόνου αποτελεί τη βάση της φιλοσοφίας του εκπαιδευτικού προγράμματος. Λόγω της ιδιαιτερότητας του αυτισμού, οι δραστηριότητες του αυτιστικού ατόμου πρέπει να λαμβάνουν χώρα σε συγκεκριμένο χώρο και χρόνο και καθημερινά. Μία ενδεχόμενη παρέκκλιση από αυτή τη ρουτίνα μπορεί να προκαλέσει άγχος στο αυτιστικό άτομο και αδυναμία οργάνωσης των πληροφοριών. Ένα καθημερινό πρόγραμμα δραστηριοτήτων καταρτίζεται από τον εκπαιδευτικό και χρειάζεται να τηρείται καθημερινά, χωρίς εξαίρεση.

Δύο άλλα χαρακτηριστικά κρίσιμα είναι ο συντονισμός και η σταθερότητα του προγράμματος. Ο συντονισμός χρειάζεται να γίνεται μεταξύ των εκπαιδευτών και των γονέων, έτσι ώστε να εφαρμόζουν τις ίδιες μεθόδους, όσο αυτό είναι δυνατόν, οι οποίες θα επιφέρουν αλλαγές στη συμπεριφορά του παιδιού. Τόσο ο εκπαιδευτικός όσο και οι γονείς πρέπει να είναι σταθεροί στην εφαρμογή του εκπαιδευτικού προγράμματος αλλά και στη συνέπεια των μεθόδων που εφαρμόζουν, φυσικά προσαρμόζοντάς αυτές, όποτε υπάρχει ανάγκη. Η σταθερότητα και η επανάληψη αυτή βοηθά στην οριοθέτηση της συμπεριφοράς του αυτιστικού ατόμου, αλλά και διευκολύνει τη μάθησή των δεξιοτήτων από μέρους του. Καταλαβαίνει κανείς ότι αυτά απαιτούν και τη συνεργασία και από όλους όσους ασχολούνται με την εκπαίδευση του αυτιστικού παιδιού.

Ένας άλλος βασικός στόχος του προγράμματος είναι η εξατομίκευσή του και η προσαρμογή του στις ιδιαιτερότητες του αυτιστικού ατόμου. Το εκπαιδευτικό πρόγραμμα TEACCH δίνει έμφαση και εστιάζει πολύ στις δεξιότητες του παιδιού, καθώς κάθε αυτιστικό παιδί έχει ιδιαίτερες ικανότητες και μπορεί να εξελιχθεί.. Δίνεται ακόμα έμφαση στα ενδιαφέροντά του κάθε παιδιού και γίνονται προσπάθειες να εξελιχθεί μέσα από αυτά, αλλά και να προωθηθεί η επικοινωνία μαζί του. Οι δραστηριότητες που προκαλούν τα ενδιαφέροντα και την ευχαρίστηση του παιδιού είναι ένα μέσο για να επιτευχθεί ευκολότερα η μάθηση δεξιοτήτων αλλά και η συναισθηματική επικοινωνία.

Σε κάθε εξατομικευμένη προσέγγιση η προτεραιότητα δίνεται στις ιδιαίτερες ανάγκες του αυτιστικού ατόμου, και στο αυτιστικό άτομο αυτή η ιδιαιτερότητα είναι σημαντική και χρειάζεται ο εκπαιδευτικός να εστιάζει απαραίτητα σε αυτήν. Ο εκπαιδευτικός πρέπει να είναι πάντα σε εγρήγορση και να γνωρίζει ότι υπάρχει πάντα διαφορά στις προτιμήσεις και τις ανάγκες του αυτιστικού ατόμου και ότι πρέπει να προσαρμόζει το εκπαιδευτικό πρόγραμμα. Η ιδιαίτερη φύση του αυτισμού επιβάλλει την εξατομικευμένη προσέγγιση και την έναν προς έναν εκπαίδευση. Τα προγράμματα που σχεδιάζονται από το ειδικό εκπαιδευτικό προσωπικό λαμβάνουν υπόψη τους το βαθμό λειτουργικότητας του αυτιστικού ατόμου και προσαρμόζονται ανάλογα με τη δυναμικότητά του.

Η οργάνωση του χώρου και του φυσικού περιβάλλοντος πρέπει να είναι προσαρμοσμένη στην ιδιαιτερότητα του αυτιστικού ατόμου. Ο χώρος πρέπει να έχει σαφή και αντιληπτά όρια. Αλλά και το σύστημα επικοινωνίας, ιδιαίτερα για τα παιδιά που δεν έχουν λόγο και δεν εκφράζονται, πρέπει να βασίζεται στην οπτικοποίηση των πληροφοριών και των λέξεων, προκειμένου να υπάρχει περισσότερη κατανόηση. Η οπτικοποίηση των πληροφοριών γίνεται με πολλούς τρόπους(σύστημα MAKATON, PECS κ.α), που είναι ιδιαίτερα διευκολυντικοί. Η πληροφορία, όταν γίνεται πιο συγκεκριμένη, γίνεται περισσότερο αντιληπτή από το αυτιστικό άτομο, που έχει δυσκολία στην κατανόηση των αφηρημένων εννοιών.

Η αξιολόγηση των ικανοτήτων του ατόμου(PEPTest-ECARTest) πρέπει να γίνεται προκειμένου να έχει κάποιος μια εικόνα για την πρόοδο του παιδιού και σε ποιους τομείς. Υπενθυμίζεται ότι οι στόχοι και οι προσδοκίες του εκπαιδευτικού πρέπει να συμβαδίζουν όσο το δυνατόν περισσότερο με το επίπεδο του παιδιού, ώστε να είναι εφικτοί από αυτό. Αυτό που ενδιαφέρει είναι το παιδί να έχει ένα ανάλογο επίπεδο ποιότητας ζωής.

Δομημένη διδασκαλία TEACCH

Δόμηση του φυσικού περιβάλλοντος

Ο όρος αναφέρεται στον τρόπο με τον οποίο οργανώνεται ο χώρος στο σπίτι και σε άλλο περιβάλλον στο οποίο ζει ή εργάζεται το άτομο. Κάθε ανθρώπινη δραστηριότητα συνήθως διαδραματίζεται σε συγκεκριμένο χώρο, ώστε να υπάρχει προβλεψιμότητα. Αυτό είναι ιδιαίτερα διευκολυντικό για το αυτιστικό άτομο, δεδομένων των προβλημάτων στην οργάνωση των δραστηριοτήτων τόσο στο χώρο όσο και στο χρόνο. Η δόμηση του περιβάλλοντος δίνει την αναγκαία σταθερότητα και την ασφάλεια, που είναι απαραίτητες για την εκμάθηση δεξιοτήτων και τη σταθερότητα εφαρμογής τους. Ο απώτερος σκοπός της δόμησης του περιβάλλοντος είναι να κατανοήσει το αυτιστικό άτομο στο πρέπει να γίνεται μια δραστηριότητα, χωρίς διάσπαση προσοχής και σταθερά στο χρόνο. Ακόμα τα αντικείμενα που βρίσκονται μέσα στο χώρο είναι καλύτερο να βρίσκονται πάντα στο ίδιο σημείο, έτσι ώστε να μπορεί εύκολα το κάθε παιδί να τα εντοπίζει μέσα στο χώρο. Είναι αναγκαίο να υπάρχει μία τάξη και οργάνωση στο χώρο.

Στοιχεία δόμησης του περιβάλλοντος

Με τη δόμηση του φυσικού περιβάλλοντος μπορεί κάποιος να θέσει σαφή φυσικά και οπτικά όρια. Έτσι, μπορεί να εξασφαλίσει ώστε το άτομο να κατανοεί που αρχίζει και που τελειώνει ο συγκεκριμένος χώρος- περιοχή. Η τοποθέτηση αυτών των ορίων είναι αναγκαία, διότι τα περισσότερα αυτιστικά άτομα αδυνατούν να αντιληφθούν τα φυσικά όρια της δράσης τους και τον χώρο που καταλαμβάνουν.

Όπως προαναφέρθηκε, η οριοθέτηση του χώρου και η δόμησή του μειώνει σε μεγάλο βαθμό τις οπτικές και ακουστικές διασπάσεις. Έτσι, δίνεται η δυνατότητα στο άτομο να εστιάσει στο νόημα μιας κατάστασης, παρά στις λεπτομέρειες και να

εστιάζει την προσοχή τους στις σχετικές παρά στις άσχετες πληροφορίες. Πολλά άτομα με αυτισμό έχουν προβλήματα προσοχής και έτσι αυτή η μέθοδος είναι αρκετά αποτελεσματική στη μείωση των προβλημάτων στη συγκέντρωση και στην προσοχή. Με την απόλυτη προσήλωση στο εκάστοτε έργο που επιτελεί το παιδί πετυχαίνει κανείς τα μέγιστα αποτελέσματα.

Ακόμα, η δόμηση του φυσικού περιβάλλοντος διευκρινίζει τις περιοχές της τάξης και του χώρου εργασίας. Για να μην υπάρχει σύγχυση και άγχος στο αυτιστικό άτομο η κάθε δραστηριότητα πρέπει να γίνεται σε συγκεκριμένο χώρο, όπως ειπώθηκε και παραπάνω. Π.χ. η εργασία ή ο ελεύθερος χρόνος διαδραματίζονται σε διαφορετικούς χώρους. Ακόμα η ανεξάρτητη δραστηριότητα γίνεται σε άλλο τόπο από τη δραστηριότητα που κατευθύνεται από τον εκπαιδευτή, ή και από την ομαδική δραστηριότητα. Έτσι εξασφαλίζεται η σταθερότητα και η συνέπεια, που είναι αναγκαίες για την εξέλιξη του εκπαιδευτικού προγράμματος.

Ατομικό ημερήσιο πρόγραμμα

Για κάθε μέρα καταρτίζεται ένα σταθερό εκπαιδευτικό πρόγραμμα για όλη την τάξη αλλά και για το κάθε αυτιστικό άτομο ξεχωριστά, το οποίο είναι αναρτημένο σε κάθε τάξη. Στον πίνακα σημειώνονται (από πάνω προς τα κάτω) οι δραστηριότητες που πρέπει να διεκπεραιώσει το κάθε παιδί. Οι δραστηριότητες συμβολίζονται είτε με μία λέξη, είτε οπτικά, ανάλογα με τις γλωσσικές ικανότητες και την αντίληψη του κάθε ατόμου. Το πρόγραμμα αυτό σημειώνεται κάτω από τη φωτογραφία του κάθε παιδιού. Η οπτικοποίηση των εννοιών και των πληροφοριών είναι πολύ βοηθητική για το αυτιστικό άτομο. Το ατομικό πρόγραμμα είναι ανάγκη να τηρείται καθημερινά χωρίς πολλές αλλαγές, διότι έτσι εξασφαλίζεται η μαθησιακή διαδικασία και μειώνονται οι δραστηριότητες που προκαλούν διάσπαση του ατόμου. Πρέπει να υπάρχει μία σταθερότητα στο χώρο αλλά και στο χρόνο.

Αυτά ισχύουν τόσο στο ατομικό σύστημα εργασίας, αλλά και στο ομαδικό. Όπως αναφέρεται και από τα λεγόμενα, το ατομικό σύστημα εργασίας αναφέρεται στην εργασία που έχει να διεκπεραιώσει ένα άτομο από μόνο του, είτε με την καθοδήγηση του εκπαιδευτή, είτε εντελώς ανεξάρτητα. Στο χώρο που διεξάγεται, όπου συνήθως είναι ένα θρανίο, τοποθετείται και μία ανάλογη κάρτα, στην οποία σηματοδοτείται αν το πρόγραμμα είναι ανεξάρτητο ή όχι, για την διευκόλυνση του εκπαιδευόμενου.

Στο ομαδικό σύστημα εργασίας συμμετέχουν πολλά παιδιά και έτσι δίνεται η δυνατότητα για συνεργασία, ομαδικότητα και αντίληψη των αναγκών των άλλων. Η σήμανση της ομαδικής δραστηριότητας γίνεται με διαφορετική κάρτα. Η ομαδική δραστηριότητα είναι αρκετά δύσκολη στην επιτυχή πραγματοποίησή της, δεδομένων των προβλημάτων επικοινωνίας του αυτιστικού ατόμου.

Εφαρμογή και οφέλη της εκπαιδευτικής παρέμβασης TEACCH στη Μονάδα Αυτιστικού Ατόμου Ελπίδα

Ποικίλα προγράμματα εκπαίδευσης πραγματοποιούνται στη Μονάδα Αυτιστικού Ατόμου «Ελπίδα» που έχουν σαν στόχο τη διαμόρφωση της συμπεριφοράς του αυτιστικού ατόμου. Παρακάτω θα αναφερθούν οι γενικοί στόχοι των προγραμμάτων αυτών, το περιεχόμενό τους και η αποτελεσματικότητά τους.

Στο παιδαγωγικό πρόγραμμα εκπαίδευσης της κάθε τάξης που διενεργείται από τον παιδαγωγό της τάξης σε συνεργασία με τον ψυχολόγο, γίνονται πολλές ασκήσεις με στόχο τη γνωστική βελτίωση του παιδιού, την ανάπτυξη γνωστικών δεξιοτήτων, αλλά και την αυτονομία και την αυτοεξυπηρέτηση. Τα προγράμματα αυτά γίνονται πάντα σύμφωνα με τα πρότυπα της δομημένης διδασκαλίας και φυσικά ανάλογα με τις ήδη υπάρχουσες ικανότητες του καθε ατόμου και τα νοητικά διαθέσιμά του. Το πρόγραμμα της τάξης συμβάλλει στην οριοθέτηση του αυτιστικού ατόμου, στην νοητική του εγρήγορση αλλά στην εκμάθηση πολλών δεξιοτήτων και στην ανάπτυξη της κοινωνικοποίησης.

Στο πρόγραμμα της γυμναστικής οι στόχοι είναι η ψυχαγωγία του παιδιού αλλά και η ανάπτυξη των κινητικών του δεξιοτήτων, που είναι τόσο απαραίτητες στη ζωή. Μέσα από την κίνηση αλλά και τη σωματική έκφραση αναπτύσσονται τόσο οι κινητικές δεξιότητες όσο και οι επικοινωνία και η συναισθηματική έκφραση. Κι εδώ ακολουθείται το πρόγραμμα της δομημένης διδασκαλίας. Κατά τη διάρκεια της 45λεπτης περίπου εκπαίδευσης ημερησίως, οι δραστηριότητες γίνονται αυστηρά με κάποια προκαθορισμένη σειρά, η οποία θα διευκολύνει τη μάθηση αλλά και θα απαλλάξει το αυτιστικό άτομο από ερεθίσματα που ενδεχόμενα να διασπάσουν την προσοχή του. Η άθληση και η εκπαίδευση κινητικών δεξιοτήτων έχει θεαματικά αποτελέσματα σε όλους τους τομείς.

Η λογοθεραπευτική παρέμβαση επίσης έχει πολύ θετικά αποτελέσματα στον τομέα του λόγου και της επικοινωνίας. Γίνεται εκπαίδευση σε όλα τα γλωσσικά επίπεδα (φωνολογικό, μορφολογικό, σημασιολογικό, προτασιακό) αλλά κυρίως στην πραγματολογία, που είναι ένας τομέας της γλώσσας στον οποίο υπάρχει σημαντική μειονεξία στα αυτιστικά άτομα. Πέρα από τους λεκτικούς τρόπους επικοινωνίας ενισχύονται και άλλοι εναλλακτικοί, και έτσι το αυτιστικό άτομο μπορεί να επικοινωνήσει με ποικίλους τρόπους και να σχετιστεί με το περιβάλλον του. Στην αίθουσα της λογοθεραπείας υπάρχουν πολλά μέσα που ενισχύουν κάθε είδος επικοινωνίας αλλά και προγράμματα μέσω του ηλεκτρονικού υπολογιστή.

Στο πρόγραμμα της εργοθεραπείας ακολουθείται εξίσου το πρόγραμμα της δομημένης διδασκαλίας, που βοηθά στην οριοθέτηση του αυτιστικού ατόμου και στην πραγματοποίηση των δραστηριοτήτων βήμα-βήμα. Ακόμα, υπάρχει και μία αίθουσα πολυαισθητηριακής ολοκλήρωσης, η οποία βοηθά στην βελτίωση της αντιληπτικής ικανότητας του αυτιστικού ατόμου, στην εγρήγορση αλλά τη βελτίωση των αισθητηρίων του. Σε αυτό το περιβάλλον μπορεί κάποιος να επιτύχει ένα άριστο επίπεδο διέγερσης, κατά το οποίο επιλέγεται ένα ιδανικό επίπεδο ερεθισμών, που να μην προκαλεί άγχος και σύγχυση στο αυτιστικό παιδί. Τα οφέλη στο γνωστικό τομέα μέσα από αυτό το πρόγραμμα είναι πολλά.

Με την εφαρμογή του TEACCH(δομημένης διδασκαλίας)στη σχολική Μονάδα επιτυγχάνονται μέσα σε μία πορεία χρόνων οι στόχοι της αυτονομίας, της αυτοεξυπηρέτησης, της βελτίωσης στο γνωστικό τομέα αλλά και στην ποιότητα ζωής γενικότερα του αυτιστικού ατόμου. Το εκπαιδευτικό πρόγραμμα τώρα εμπλουτίζεται με νέες μεθόδους και τεχνικές, χωρίς να αναιρείται η φιλοσοφία του, με αρκετά θετικά αποτελέσματα. Φυσικά, αναμένονται και νέες εξελίξεις.

Κέντρο Δημιουργικής Απασχόλησης

Με την ίδρυση του Κέντρου Δημιουργικής Απασχόλησης γίνεται εφαρμογή του TEACCH, αλλά ενθαρρύνεται ακόμα περισσότερο και η αντίληψη πρωτοβουλιών από τα ίδια τα παιδιά, προκειμένου να αναδυθούν οι κρυμμένες ικανότητές τους, μέσα από διάφορες ιδιαίτερες δραστηριότητες. Στα 2 χρόνια λειτουργίας του, έχει πετύχει σε πολλούς στόχους και έχει δώσει τη δυνατότητα στα αυτιστικά άτομα να αναπτύξουν και να βελτιώσουν το δυναμικό τους.

Στο Κέντρο Δημιουργικής απασχόλησης λειτουργούν πολλά προγράμματα(εργοθεραπείας,, λογοθεραπείας, μουσικοκινητικής, γυμναστικής αλλά και φυσιοθεραπείας) , και σε συνέχεια με το σχολικό πρόγραμμα συμβάλλουν στην αυτονομία του αυτιστικού ατόμου, στην αυτοεξυπηρέτηση, αλλά και τη συναισθηματική του ανάπτυξη και εξέλιξη. Απώτερος στόχος είναι η ένταξη του αυτιστικού ατόμου στο κοινωνικό σύνολο με επιτυχία, αλλά και η βελτίωση της ποιότητας της ζωής του εφ' όρου ζωής μέσα από την ίδρυση στέγης ημιαυτόνομης διαβίωσης.

Αναφορές

Asperger, H.(1944). Die «AutistischenPsychopathen»imKindesalter. *Archiv fur Psychiatrie und Nervenkrankheiten*, 117, 76-136.

Baron-Cohen, S. (1989a). The Autistic Child's Theory of mind: A Case of Specific Developmental Delay. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 30, 285-97.

Bartlett, F.C.(1932). *Remembering: A study in Experimental and Social Psychology*, Cambridge, England: Cambridge University Press.

Bettelheim, B. (1967). *The Empty Fortress: Infantile Autism and the Birth of Self*. New York: The Free Press.

Bowler, D.M. (1992).«Theory of Mind» in Asperger's Syndrome.*Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 33, 877-93.

Frith, U., Happe, F., & Siddons, E. (1994). Autism and Theory of Mind in Everyday Life. *Social Development*, 3, 108-24.

Kanner, L. (1943). Autistic Disturbances of Affective Contact. *Nervous Child*, 2, 217-50.

Schank, R.C., Abelson, R.P. (1977). *Scripts, Plans, Goals, and Understanding*, Psychology Press.

Schopler, E., & Mesibov, G.B. (επιμ.) (1983). *Autism in Adolescents and Adults*. Στο *Current Issues in Autism* (σειρά). New York: Plenum Press.

Wing, L. (1971). *Autistic Children: A Guide for Parents*. London: Constable.